

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INVESTORLARNI JALB ETISHNING MUHIM IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI

PhD Ibragimov G'anijon

Qo'shma ta'lim dasturlarini muvofiqlashtirish markazi,

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0009-0008-7188-2609

g.ibragimov@tsue.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada respublikamizdagi aksiyadorlik jamiyatlarini iqtisodiy ko'rsatkichlarining shaffofligini ta'minlash va ularning ikkilamchi bozordagi aksiyalari qiymatini o'zgarishini ochiq joylashtirish masalalari yoritib beriladi. Aksiyadorlik jamiyatlarini eng muhim ko'rsatkichlari tahlili asosida investorlarni jalb etish masalalari ushbu maqolada ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: aksiyalar narxi, fond bozori, investor, iqtisodiy ko'rsatkichlar, metall, sanoat sohasi.

АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИРОВ В АКЦИОНЕРНЫЕ ОБЩЕСТВА

PhD Ибрагимов Ганижон

Центр координации совместных образовательных программ,

Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы обеспечения прозрачности экономических показателей деятельности акционерных обществ нашей республики и открытого раскрытия информации об изменении стоимости их акций на вторичном рынке. В данной статье рассматриваются вопросы привлечения инвесторов на основе анализа важнейших показателей деятельности акционерных обществ.

Ключевые слова: цена акций, фондовый рынок, инвестор, экономические показатели, металл, промышленность.

ANALYSIS OF KEY ECONOMIC INDICATORS OF ATTRACTING INVESTORS IN JOINT-STOCK COMPANIES

PhD Ibragimov Ganijon

Center for Coordination of Joint Educational Programs,

Tashkent State University of Economics

Abstract. This article discusses the issues of ensuring transparency of economic indicators of joint-stock companies in our republic and openly disclosing changes in the value of their shares on the secondary market. This article examines the issues of attracting investors based on the analysis of the most important indicators of joint-stock companies.

Keywords: share price, stock market, investor, economic indicators, metal, industry.

Kirish.

Sanoat sohasi har qanday davlatning iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Sanoat inqilobidan boshlab sanoatlashtirish mamlakatning jadal rivojlanishi uchun zarur bo'lgan. Iqtisodiyotda "Iqtisodiy rivojlanish" atamasi asosan qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidan zamonaviy sanoat tarmog'ining salmog'ini oshiradigan iqtisodiyotga o'tishni belgilovchi ishlab chiqarish tuzilmasini o'zgartirish, tarkibiy o'zgartirishning murakkab jarayoniga ishora qiladi. Sanoat ishlab chiqarishi vaqt o'tishi bilan global iqtisodiy faoliyat uchun ahamiyatini kamaytirdi, bu uning jahon yalpi ichki mahsulotiga nisbiy hissasi bilan namoyon bo'ldi. Biroq, sanoat ishlab chiqarish yalpi ichki mahsulotning nominal o'sishi bilan bog'liqligini hisobga olgan holda iqtisodiy faollikning muhim belgisi bo'lib qolmoqda.

2022-yilning ikkinchi yarmida boshlangan po'lat bozoridagi salbiy tendensiya 2024-yilning ikkinchi choragigacha davom etdi. Ukrainadagi urushning og'ir oqibatlar va boshqa global geosiyosiy keskinliklar, shuningdek, Evropa ittifoqi bo'ylab yomonlashgan ishlab chiqarish istiqbollari va umumiy iqtisodiy muhitdagi noaniqlik o'z ta'sirini ko'rsatishda davom etdi. 2024-yilning ikkinchi choragida Evropa ittifoqida ko'rinadigan po'lat iste'moli pasayishda davom etdi (-1,3%), bu o'tgan chorakda (-3%) kuzatilgan salbiy tendensiyaning tasdiqladi (European Steel Association (EUROFER), 2024, October 29).

Butunjahon po'lat assotsiatsiyasiga (worldsteel) hisobot bergan 69 mamlakat uchun jahon xom po'lat ishlab chiqarish 2025-yil mart oyida 166,1 million tonnani (Mt) tashkil etdi, bu 2024-yil martiga nisbatan 2,9 foizga o'sgan (World Steel Association., 2025, April 23). Mintaqalar bo'yicha xom po'lat ishlab chiqarishda Afrika 2025-yilning mart oyida 1,9 million tonna ishlab chiqargan, bu 2024-yil martiga nisbatan 0,6 foizga ko'p. Osiyo va Okeaniyada 123,6 million tonna, ya'ni 3,9 foizga o'sgan. Yevropa Ittifoqi (27) 0,2% ga ko'p, 11,7 Mt ishlab chiqargan. Yevropa, boshqalar ishlab chiqarilgan 3,6 Mt, 7,2% kamaygan. Yaqin Sharq 5,3 Mt ishlab chiqargan, bu 1,9% ga o'sgan. Shimoliy Amerika 9,2 Mt ishlab chiqardi, bu 1,4% ga o'sgan. Rossiya va boshqa MDH va Ukraina 7,1 million tonna ishlab chiqargan, bu 3,5% ga kamaygan. Janubiy Amerika 3,7 Mt ishlab chiqargan, bu 6,5% ga o'sgan. Bugungi kunda 69 mamlakat 2024-yilda jahon xom po'lat ishlab chiqarishning taxminan 98 foizini tashkil etadi.

Po'lat ishlab chiqaruvchi 10 ta davlat ichida, Xitoy 2025-yilning mart oyida 92,8 million tonna ishlab chiqargan, bu 2024-yilning martiga nisbatan 4,6 foizga ko'p. Hindistonda 13,8 million tonna, ya'ni 7,0 foizga o'sgan. Yaponiya 7,2 Mt ishlab chiqargan, bu 0,2% ga o'sgan. Qo'shma Shtatlar 6,7 Mt ishlab chiqargan, bu 1,5% ga kamaygan. Hisob-kitoblarga ko'ra, Rossiya 6,2 million tonna ishlab chiqargan, bu 3,2 foizga kamaygan. Janubiy Koreya 5,0 Mt ishlab chiqargan, bu 5,3% ga kamaygan. Turkiya 2,8 foizga kamaygan holda 3,1 million tonna ishlab chiqardi. Germaniya 3,1 million tonna ishlab chiqargan, bu 11,7 foizga kamaygan. Braziliya 2,9 Mt ishlab chiqargan, bu 6,6% ga o'sgan. Eron 3,3 million tonna ishlab chiqargan, bu 3,7 foizga o'sganligini anglatadi (Kasimov, ... & Usmanov, 2023, December).

Statistika agentligi ma'lumotiga ko'ra 2024-yilning yakuniga ko'ra sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish bo'yicha dastlabki ma'lumotlarida umumiy sanoat mahsuloti hajmi 885,8 trillion so'mni tashkil etib, 2023-yilning shu davriga nisbatan 6,8 foizga ko'payganini keltirib o'tgan. Hozirgi kunda mamlakatimizda 55,6 mingta sanoat korxonalari, jumladan, Toshkent shahrida 10,7 mingta (jami 19,2 foiz), Toshkent viloyatida 6,2 mingta (11,2 foiz), Farg'ona viloyatida 5,6 mingta (10,1 foiz) va boshqa viloyatlarda sanoat korxonalari faoliyat ko'rsatmoqda (Turayeva, ... & Burxanov, 2022, December).

Navoiy kon-metallurgiya kombinati, Olmaliq kon-metallurgiya kombinati, O'zbekiston metallurgiya kombinati hamda "Navoiyuran" davlat korxonasi mamlakatimiz iqtisodiyotida katta o'rin tutadi. So'nggi yillarda bu to'rtta korxonaga 7 milliard 400 million dollar investitsiya kiritildi. Buning natijasida oltin ishlab chiqarish hajmi 23 foiz, mis 41 foiz, kumush 60 foizga oshdi. Navoiy kombinatida yangi konlar o'zlashtirilib, 3 ta zavod ishga tushirilgan. O'zmetkombinat va Navoiyuranda ham ishlab chiqarish ko'paygan. Umuman, o'tgan 6 yilda

ushbu korxonalarning jami sanoatdagi ulushi 10 foizdan 17 foizga, byudjet tushumlarida esa 11 foizdan 25 foizga oshgan.

Ma'lumki, 2030-yilgacha mamlakatimiz iqtisodiyoti hajmini 2 barobar oshirish maqsad qilingan. Shu bilan birga, jahonda kuchayib borayotgan raqobat yangi vazifalar qo'ymoqda (Muftaydinova, ... & Abdullayev, 2022, December). Bu sharoitda mazkur to'rtta yirik kompaniya samaradorligini oshirish dolzarb ahamiyatga ega.

Adabiyotlar sharhi.

Sanoat sohasidagi har qanday o'zgarish mamlakat salohiyatini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. Jumladan, tadqiqotlarda "Mamlakatning hozirgi yoki istiqboldagi raqobatbardoshligi haqidagi har qanday fikrda kapital ishlab chiqarish sanoati alohida ahamiyatga ega. Ularning rivojlanishi tashkil etish, boshqarish, mehnatni yaratish, butlovchi qismlar bilan ta'minlash va bozorlarning yanada murakkab muammolarini hal qilishni talab qiladi" degan fikrni ilgari suradilar (de Vries, 1968).

Davlat sektorida zarur bo'lgan kapital uskunalarni xarid qilishda barqarorlikni oshirish ishlab chiqarishni rejalashtirish va quvvatlardan foydalanishni osonlashtiradi. Ikkalasi ham sanoat faoliyatini yanada samarali qilishga intiladi. Banelienė, R. (2021) "Mamlakat YAIM iqtisodiy jihatdan o'sishida sanoat sohasi eng muhim yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etish zarur" deb hisoblaydilar. Ularning tadqiqotlarida YAIM o'sishi bevosita sanoat sohasidagi o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq degan xulosaga kelingan. Iqtisodiyotlarning tuzilishi haqidagi klassik tushuntirish, jamiyatlar rivojlanishi bilan ularning iqtisodiyoti asta-sekin qo'shimcha qiymat eng yuqori bo'lgan uchinchi darajali sektorga o'tishini nazarda tutadi. Garchi bu mantiq so'nggi asrlarda empirik jihatdan to'g'ri ekanligi isbotlangan bo'lsada, u uzoq muddatda muhim muammolar bilan birga keladi. Regnerová, Šáľková, & Šánová, (2021) olib borilgan tadqiqotda "Globallashtirilgan dunyoda ba'zi mamlakatlar orqada qolmagan holda talabni qondirish uchun yetarli sanoat salohiyatini saqlab qolishning yagona yo'li ishlab chiqarish imkoniyatlarini mamlakatlar o'rtasida qayta taqsimlash bo'ladi" degan xulosani ilgari suradilar.

Negiriyalik olimlar Ibitoye, Ogunoye, & Kleynhans, (2022) fikricha "Sanoat sektori iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarining o'sishiga yordam beradi" deb izohlaydilar. Sanoat odatda ishlab chiqarish bilan sinonimdir. Biroq, sanoatlashtirish xom ashyoni tayyor mahsulotga yoki qimmatroq tovarlar mahsulotiga aylantirishni anglatadi. Sanoat ko'pincha tabiiy resurslardan qimmatroq mahsulotlar ishlab chiqarishga qaratilgan uyushgan inson qobiliyatlari va sa'y-harakatlari sifatida ham ko'riladi (Naudé, & Szirmai, 2012).

AQSH iqtisodiyoti umuman global iqtisodiy faollik bilan ijobiy bog'liq bo'lib, bu AQSH iqtisodiyoti o'sishi/pasayishi bilan dunyoning qolgan qismi ham shunday ekanligini ko'rsatadi. AQSH iqtisodiyoti jahon iqtisodiyotining qariyb 25 foizini tashkil etishini hisobga olsak, bu ajablanarli emas (Investec., 2023, June 14)..

Tadqiqot metodologiyasi.

Kon-metallurgiya sanoati mahsulotlari negizida ilg'or jahon amaliyoti asosida yuqori qo'shilgan qiymatli tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish quvvatlarini tashkil etish, unga bog'liq bo'lgan tarmoqlarni rivojlantirish ushbu yo'nalishning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Tahlil va natijalar.

Respublikamizda 2024-yilda tog'-kon sanoati korxonalari tomonidan 67,8 trillion so'mlik mahsulot ishlab chiqarildi (umumiy mahsulot hajmining 7,6 foizi). Foydali qazilmalarni qazib olish va dastlabki qayta ishlash sohasidagi yutuqlar tufayli o'sish barqaror bo'lib qolmoqda. Qo'shni davlatimiz 2024-yilda Qozog'istonning noxomashyo sanoati tarmoqlari orasida eksportning eng katta o'sishini metallurgiya sanoati ko'rsatib, 16,9 milliard AQSH dollarini tashkil qilgan (Newsline.kz., 2025, April 28). Hozirgi kunda Qozog'iston tog'-kon va

metallurgiya korxonalari eksport bozorlarini yo'qotib qo'ymaslik uchun tomonlar tariflarni pasaytirish bo'yicha qaror qabul qilishning maxsus metodologiyasini kelishib olishga harakat qilmoqda. Narxlarni belgilashning asosiy mezonlaridan biri ishlab chiqaruvchilarning moliyaviy holati bo'ladi. Qozog'iston o'z iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish bo'yicha sezilarli yutuqlarga erishmoqda, buning ta'sirchan eksport ko'rsatkichlari ham shuni ko'rsatadiki, noresurs tovarlar bo'yicha. 2024-yilda mamlakat 23 milliard AQSH dollarlik noresurs mahsulotlarni eksport qilgan, bu qayta ishlangan mahsulotlar va ishlab chiqarilgan mahsulotlarga tobora ortib borayotgan e'tiborni aks ettiradi (Jakhon, 2021).

2024-yilda Qozog'iston eksportining eng katta qismini qayta ishlangan mahsulotlar tashkil etdi, birgina Rossiyaga 7,8 milliard AQSH dollarlik salmoqli mahsulot jo'natildi. Ushbu qayta ishlangan mahsulotlar orasida tabiiy qayta ishlangan uran 1,81 milliard AQSH dollar bilan birinchi o'rinni egalladi, alyuminiy oksidi 365 million AQSH dollar bilan ikkinchi o'rinda turadi. Yassi prokat yoki qotishmagan po'latdan yasalgan buyumlar ham sezilarli eksport hajmiga ega bo'lib, qayta ishlashning turli shakllari prokat uchun 319,6 million AQSH dollar, ruxlangan yoki laklangan mahsulotlar uchun 239,1 million AQSH dollar va sovuq prokat uchun 208,5 million AQSH dollarni tashkil etgan (MINEX Eurasia., 2025, February 4).

2024-yilda Qozog'iston eksport savati yanada ko'payib, lokomotivlar, yulka plitalari va suzuvchi mayoqlar kabi yangi mahsulotlarni joriy qildi. Mamlakat qayta ishlangan mahsulotlarni yangi bozorlarga, jumladan Mavritaniya, Laos, Yamayka, Monako, Gabon va Zimbabvega eksport qila boshlagan.

Qozog'iston xalqaro savdoning murakkabliklarini yo'lga qo'yishda davom etar ekan, uning xomashyoga bog'liqlikdan voz kechish borasidagi sa'y-harakatlari tobora yaqqol namoyon bo'lmoqda. Hukumatning yangi bozorlarni yo'lga qo'yish va savdo aloqalarini kengaytirishdagi faol yondashuvi mamlakatni kelajakdagi iqtisodiy barqarorlik uchun mavqega keltiradi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, Qozog'istonning noresurs eksporti landshafti rivojlanib bormoqda, bunda turli tarmoqlarning hissasi katta. Savdo sherikliklarini kengaytirish va qayta ishlangan mahsulotlarga e'tibor qaratish bo'yicha majburiyat kelgusi yillarda mamlakatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashi mumkin bo'lgan strategik o'zgarishlardan dalolat beradi.

1-jadval

Po'lat ishlab chiqaruvchi 10 ta davlat

	2025-yil mart (mt)	2024-yil mart oyiga nisbatan o'zgarishi	2025-yil yanvar- mart (mt)	2024-yil yanvar- mart oylariga nisbatan o'zgarishi
Xitoy	92.8	4.6	259.3	0.6
Hindiston	13.8	7.0	40.1	6.8
Yaponiya	7.2	0.2	20.4	-4.9
AQSH	6.7	-1.5	19.7	-0.6
Rossiya	6.2	-3.2	17.7	-3.8
J. Koreya	5.0	-5.3	15.5	-3.6
Turkiya	3.1	-2.8	9.3	-3.4
Germaniya	3.1	-11.7	8.5	-12.6
Braziliya	2.9	6.6	8.5	2.8
Eron	3.3	3.7	7.3	-12.8

Manba: World Steel Association ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Butunjahon po'lat assotsiatsiyasi - World Steel Association (2025, April 8). dunyodagi eng yirik va eng dinamik sanoat uyushmalaridan biri bo'lib, har bir yirik po'lat ishlab chiqaruvchi mamlakatlarda a'zodir. worldsteel po'lat ishlab chiqaruvchilari, milliy va mintaqaviy po'lat

sanoati uyushmalari va po'lat tadqiqot institutlarini ifodalaydi. A'zolar global po'lat ishlab chiqarishning taxminan 85% ni tashkil qiladi. 2024-yilda alyuminiy asosiy metallar ichida eng ko'p ishlab chiqarilgan bo'lib, o'sha yili butun dunyo bo'ylab 72 million metrik tonna eritish zavodini tashkil etdi. O'sha yili konlardan ishlab chiqarilgan mis butun dunyo bo'ylab 23 million tonnani tashkil etdi va o'sha paytda ishlab chiqarilgan asosiy metall ikkinchi o'rinda edi. 2024-yilda Peru 2,6 million tonna mis ishlab chiqarib, jahon mis ishlab chiqarish bo'yicha o'nta yetakchi davlatlar Chili, Peru, Kongo Demokratik Respublikasi, Xitoy, AQSH, Rossiya, Indoneziya, Avstraliya, Qozog'iston va Meksika qatoriga kirgan.

MDH + Ukrainada jami po'lat ishlab chiqarish yiliga 4,2 foizga kamaydi - 84,8 million tonnani tashkil etdi, Ukrainada esa 21,6 foizga o'sib, 7,57 million tonnani tashkil etdi. World Steel ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda eng yaxshi po'lat ishlab chiqaruvchi o'nta mamlakat:

1-rasm. 2024-yilda eng yaxshi po'lat ishlab chiqaruvchi o'nta mamlakat (ml. tonna)

Manba: GMK Center ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

2024-yil dekabr oyida global po'lat ishlab chiqarish 144,5 million tonnani tashkil etdi, bu 2023-yil dekabriga nisbatan 5,6 foizga o'sdi va o'tgan oyga nisbatan 1,6 foizga kamaydi. MDH+Ukrainada ishlab chiqarish yiliga 6,8% ga kamaydi va 4,6% m/m ga oshib, 6,8 mln. Ukraina oy davomida 547 ming tonna po'lat ishlab chiqargan.

O'zbekistonda qora metallurgiya mahsulotlarini ishlab chiqarish bo'yicha yetakchi ishlab chiqaruvchi "O'zbekiston metallurgiya kombinati" aksiyadorlik jamiyati hisoblanadi. "O'zmetkombinat" aksiyadorlik jamiyati Prezidentimiz va Hukumatimiz tomonidan sohada shaffof bozor munosabatlarini o'rnatish, yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirish, mehnat xavfsizligi va mehnat qonunchiligini muhofaza qilish talablarini qayta ko'rib chiqish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarni doimiy ravishda qo'llab kelmoqda. "O'zmetkombinat" aksiyadorlik jamiyati bunday vaziyatda mahsulotlarni xarid qilish bo'yicha keng va yaxshi jihozlangan tarmog'ining mavjudligi, boshqa korxonalar uchun yetkazish va joriy etishi kerak bo'lgan xavfsizlik standartlariga muvofiqligi, shuningdek, xususiy yetkazib beruvchilardan kafolatlangan holda, deyarli cheksiz to'lov shartlari bilan temir-tersaklarni muntazam, deyarli cheksiz to'lovni ta'minlashni maqsad qilgan.

Prezidentning aytishicha, metallurgiya sanoatini jadal rivojlantirish uchun quyidagi asosiy masalalarga alohida e'tibor qaratish lozim. Myetall ishlab chiqaruvchi korxonalarni xom ashyo bilan kafolatli ta'minlash. Bu masalada metall xom ashyosi yetishmovchiligini qoplash bo'yicha mavjud salohiyatimiz va zaxiralardan qanchalik samarali foydalana olyapmiz, degan savolga javob topishimiz kerak. Misol uchun, faqatgina "metallo-lom"da ishlashga moslashgan 130 ta korxona past quvvatlarda ishlamoqda, 56 ta korxona esa, faoliyatini to'xtatgan. Ayniqsa, bu masala Qoraqalpog'iston, Andijon, Jizzax, Sirdaryo va Farg'onada dolzarbligicha qolmoqda Nima uchun, viloyat hokimlari ushbu korxonalarni boshqa xom ashyo turlariga moslashtirishni o'ylamayapti? Issiq briketlangan temir bemalol import qilib, sohada xom ashyo ta'minotini yaxshilash va ishlab chiqarishni keskin oshirish mumkin — deydi davlat rahbari (Daryo.uz., 2022, August 12). Metallo-prokat va temir list bo'yicha o'sayotgan talabni qondirish uchun, barcha viloyatlarda zamonaviy texnologiyalarga ega metall ishlab chiqaruvchi korxonalar tashkil qilishni qo'llab-quvvatlash kerak. Misol uchun, respublika bo'yicha metall ishlab chiqarish quvvatlari 2 million tonnadan ortiq bo'lib, ular asosan Toshkent, Samarqand va

Namangan viloyatlari hamda Toshkent shahrida joylashgan. Biroq, metall mahsulotlariga ehtiyoj yuqori bo'lgan Xorazmda ushbu quvvatlar 4,5 ming tonnani, Andijonda – 7,5 ming tonna va Buxoroda – 8,5 ming tonnani tashkil etadi. Yana bir masala — yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan tarmoqlar, jumladan avtomobil va mashinasozlik, energetika, elektrotexnika sanoati uchun mahsulotlar hamda zamonaviy metall konstruksiyalar ishlab chiqarishga ustuvor ahamiyat berish lozim.

Misol uchun, kelgusi yillarda qayta tiklanuvchi energetika sohasida 10 ming Mega-vatt quvvatlarni barpo etishni reja qilingan. 1 Megavatt quyosh stansiyasi uchun, 45 tonna metall konstruksiya, shamol stansiyasiga esa, 120 tonna metall kerak. Demak, birgina shu sohaning o'ziga kamida 800 ming tonna metall kerak bo'ladi.

Keyingi masala — soha raqobatbardosh bo'lishi uchun, malakali kadrlar, ilm-fan va innovatsiyalar zarur. Misol uchun, 1 tonna qora metall qiymati jahon bozorida 600 dollar bo'lsa, murakkab po'lat qotishmalarining narxi tonnasiga 10 ming dollardan oshadi. Bunday innovatsiyaga asoslangan mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun, avvalambor, chuqur bilimga ega geologlar, tog'-kon va metall quyish muhandislari, kimyogar va texnologlar, materialshunoslar, IT va logistika kabi ko'plab yo'nalishlar bo'yicha mutaxassislar kerak bo'ladi.

"O'zmetkombinat" AJ – O'zbekistonning eng yirik metallurgiya sanoati vakili bo'lib, 1944-yil 5-martda birinchi po'lat eritmasini olish bilan o'z faoliyatini boshlagan. Bugungi kunda kompaniya 100 dan ortiq turdagi metall mahsulotlari, jumladan, qora va rangli metall hamda xalq iste'mol mollari ishlab chiqaradi. Ichki bozordagi ulushi 30% dan ziyodni tashkil qiladi. Ishlab chiqarish hajmi yiliga 1 million tonnadan ortiq metall mahsulotlarini ishlab chiqarish quvvatiga ega. Kompaniya 9 000 dan ortiq malakali mutaxassisni ish bilan ta'minlab, O'zbekiston iqtisodiyotining metallurgiya segmentida muhim o'rin tutadi.

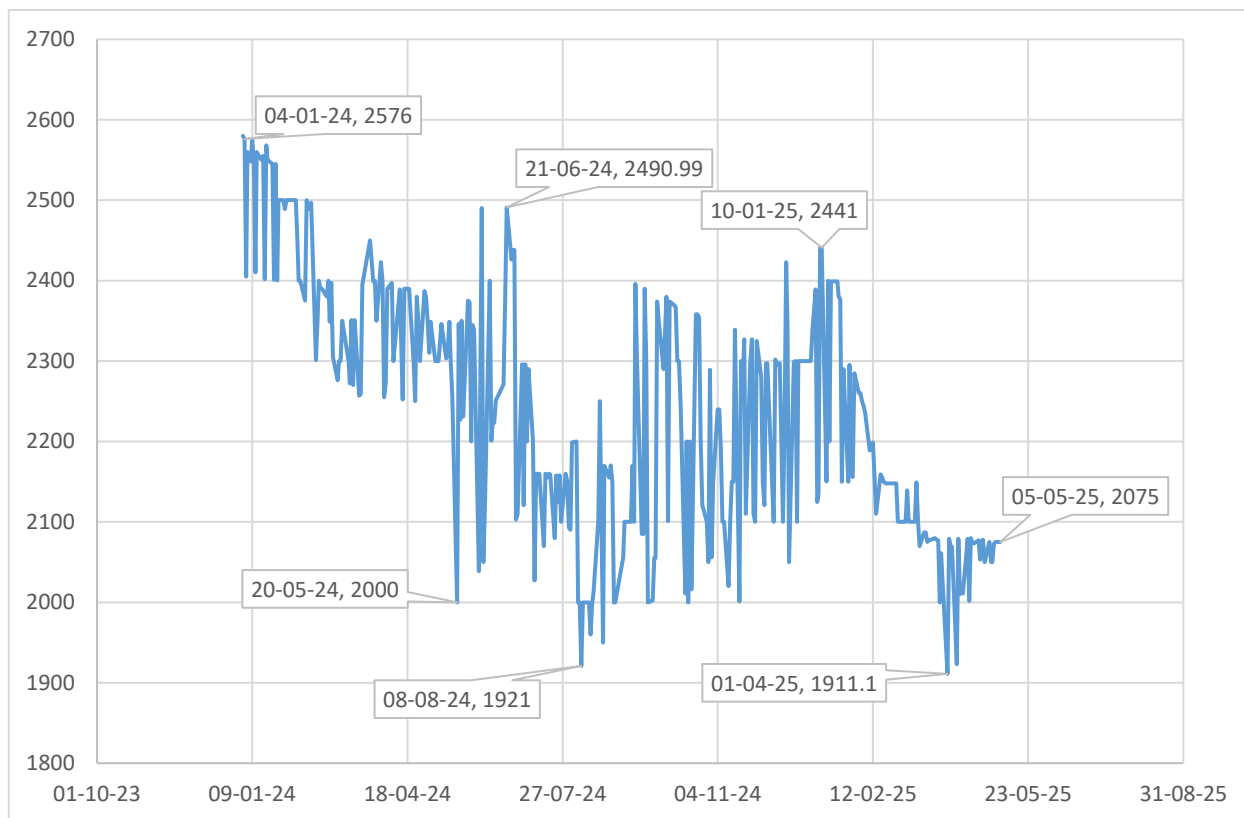
"O'zmetkombinat" AJ "Quyuv-prokatlash majmuasini qurish" loyihasini amalga oshirmoqda. Bu loyiha issiq holatda prokatlangan list o'ramlari ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish orqali import o'rnini bosuvchi mahsulotlarni mahalliyashtirish va mijozlar bazasini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, kombinat xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish, mahsulot diversifikatsiyasi va texnologik yangilanishlarga katta e'tibor qaratmoqda.

"O'zmetkombinat" AJ xalqaro moliya bozorida ishonchli hamkor sifatida o'z mavqeini mustahkamlashda davom etmoqda. 2022-yilda Fitch Ratings tomonidan kompaniyaga «VV-» kredit reytingi berilgan bo'lib, 2024-yilda ushbu baho muvaffaqiyatli yangilandi. Bu reyting kompaniyaning moliyaviy barqarorligi, majburiyatlarni o'z vaqtida bajarishi va xalqaro investorlarga ochiqqligini tasdiqlaydi. Bundan tashqari, "O'zmetkombinat" AJ 2023-yilda xalqaro ESG reytingini olish jarayonini boshladi va 2024-yil boshida SDP (Sarbon Disslosure Project) tomonidan "S" reytingiga ega bo'ldi. 2025-yilda mazkur reyting «V» darajasiga oshirildi. Bu esa kompaniyaning ekologik barqarorlikka e'tibor qaratayotgani hamda xalqaro ekologik talablar asosida ishlayotganini tasdiqlaydi.

"O'zmetkombinat" AJ aksiyalari mahalliy fond bozorida sotuvda bo'lib, bu kompaniyaning ochiqqligi, uzoq muddatli barqaror rivojlanishga intilayotgani va investorlarga yangi moliyaviy imkoniyatlar yaratishiga xizmat qiladi. Kapital bozoridagi ishtirokini kengaytirish orqali kombinat xalqaro investitsiyalarni jalb qilish, aksiyadorlar qiymatini oshirish va moliyaviy ko'rsatkichlarni yanada mustahkamlashga yo'naltirilgan strategiyani amalga oshirmoqda. Shu bilan birga, kompaniya global metallurgiya bozoridagi o'z mavqeini mustahkamlash va yetakchilar qatoriga kirish uchun jadal harakat qilmoqda.

Jamiyat ustav kapitalining miqdori 3 725 963 175 000 (uch trillion yetti yuz yigirma besh milliard to'qqiz yuz oltmish uch million bir yuz yetmish besh ming) so'mdan iborat bo'lib, nominal qiymati 5 000 (besh ming) so'm bo'lgan 745 192 635 (yetti yuz qirq besh million bir yuz to'qson ikki ming olti yuz o'ttiz besh) dona egasi yozilgan aksiyalarga bo'lingan. Jamiyat tomonidan quyidagi turdagi aksiyalar joylashtirilgan: nominal qiymati 5 000 (besh ming) so'm

bo'lgan 2 968 221 210 000 (ikki trillion to'qqiz yuz oltmish sakkiz milliard ikki yuz yigirma bir million ikki yuz o'n ming) so'mlik 593 644 242 (besh yuz to'qson uch million olti yuz qirq to'rt ming ikki yuz qirq ikki) dona nomi yozilgan oddiy hujjatsiz aksiyalar; - nominal qiymati 5 000 (besh ming) so'm bo'lgan 757 741 965 000 (yetti yuz ellik yetti milliard yetti yuz qirq bir million to'qqiz yuz oltmish besh ming) so'mlik 151 548 393 (bir yuz ellik bir million besh yuz qirq sakkiz ming uch yuz to'qson uch) dona nomi yozilgan hujjatsiz imtiyozli aksiyalar.

2-rasm. "O'zmetkombinat" AJ aksiyalari narxini o'zgarish grafigi

Manba: O'zbekiston Respublikasi Milliy Fond Birjasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Aksiyadorlik jamiyatining aksiyalari narxi nominal bahosiga nisbatan turlicha o'zgarishlarda bo'lgan. Tahlil qilinayotgan davrlarda kompaning aksiyalari narxi nominal narxiga nisbatan pastda bo'lgan. Tahlil qilinayotgan davrda eng yuqori qiymatga 2024-yil 4-yanvarda 2576 so'mga teng bo'lgan bo'lsa, eng past narxi 2024-yil 8-avgustda 1921 so'm bo'lgan.

Aksiyadorlik jamiyatining ishlab chiqarish zavodi yiliga 1 million tonnadan ortiq prokat ishlab chiqarish quvvatiga ega va 2021-2025-yillarda quvvatni yiliga 2,5 million tonnaga yetkazish bo'yicha keng ko'lamli investisiya dasturini amalga oshirmoqda. Korxonada 11 mingdan ortiq kishi ishlaydi. Mahsulotlari mamlakatimizning barcha hududlarida sotilib, dunyoning turli mamlakatlariga, jumladan, Yevropaga eksport qilinmoqda. Kompaniya aksiyalarining 90 foizdan ortig'i O'zbekiston davlatiga tegishli. Kompaniya aksiyalarining katta qismi "Toshkent" RFBda sotiladi. Jamiyatning oddiy va imtiyozli aksiyalari yuqori likvidlik maqomiga ega.

Kompaniyaning dividend siyosatining asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- oshkoralik tamoyillari dividend siyosatini amalga oshirishda ishtirok etuvchi tomonlarning majburiyatlari va mas'uliyati, dividendlar miqdorini aniqlash mexanizmi hamda kuzatuv kengashi tomonidan tavsiyanoma tayyorlashda ularni shartlari to'g'risidagi ma'lumotlarni oshkor qilishni nazarda tutadi shuningdek, dividendlarni to'lash tartibi va miqdori to'g'risida aksiyadorlarning umumiy yig'ilishi tomonidan qaror qabul qilinadi;

- adolat tamoyili dividendlarni to'lash, miqdori va to'lash tartibi to'g'risida qabul qilingan qarorlar to'g'risida ma'lumot olishda aksiyadorlarning teng huquqlarini nazarda tutadi, bir xil turdagi aksiyalar egalari - aksiyadorlarning dividendlarni olish bo'yicha teng huquqlariga rioya etilishini ta'minlaydi;

- ketma-ketlik tamoyili dividend siyosatining tartib va tamoyillarini belgilangan muddatlarda qat'iy amalga oshirishni nazarda tutadi;

- haqiqiylik va muvozanat tamoyili aksiyadorlarning qisqa muddatli va uzoq muddatli manfaatlari va dividendlar miqdorini aniqlashda jamiyatning manfaatlari, bu dividendlarni to'lash va miqdori to'g'risida qaror faqat jamiyat ma'lum bir ijobiy moliyaviy natijaga erishgan taqdirdagina rivojlanish rejalari va uning investitsiya dasturlarini hisobga olingan holda qabul qilinishi mumkinligini anglatadi;

- rivojlanish tamoyili korporativ boshqaruv tartib-qoidalarini takomillashtirish va uning qoidalarini jamiyatning strategik maqsadlari o'zgarishi munosabati bilan qayta ko'rib chiqish doirasida dividend siyosatini doimiy ravishda takomillashtirishni nazarda tutadi.

2-jadval

“O'zbekiston metallurgiya kombinati” aksiyadorlik jamiyati ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Yillar					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Daromadi	423575683	291185263	1762386206	1378887761	588491037	412353124
Sotilgan maxsulot tannarxi	4128260134	4337068250	5629728461	5968895104	6833274401	6048288917
Moliyaviy faoliyat daromadi	85943822	242591747	343203210	1078916677	500588770	389291899
Sof foyda	352 569 481	220 274 748	1471 468 482	1153 248 697	513 660 728	348 074 832
Aksiyadorlar kapitali	221144065	221144065	221144065	2332744555	3785717290	3725363175
Aktiv	3832943155	4426106008	7978528786	9933166629	12235535600	12776733777
Passiv	3832943155	4426106008	7978528786	9933166629	12235535600	12776733777
Naqd pul	39307	165558	37069	68366	67409	41160
Sotiladigan qimmatli qog'oz	28850374	154002628	28900384	6661383	5716383	7216276
Debitorlik qarzlari	1366703171	1567246821	2611363659	4405552015	2923181533	1857396173
Majburiyat	1305619788	1542625677	3498015271	3666350950	3036731187	3810702121
Moliyaviy faoliyat bo'yicha xarajat	49189476	93739376	112448259	83520802	190241716	354256609
Sotilgan maxsulot sof tushumi	5260718862	5299314798	8352753273	8453530768	8296538073	7441060978
O'rtacha inventar	72388311	102178058	130240969	165772757	192581966	217207482

Manba: <https://www.uzbeksteel.uz> ma'lumotlari asosida muallif ishanmasi.

Korxonaning daromadi 2019-yilga nisbatan pasayib borgan bo'lsada, sof foydasi 2021 va 2022-yillarda qolgan yillarga nisbatan o'sishga erishgan. Ammo shu bilan birga debitorlik qarzlari ham o'sib borgan. 2019-yilga nisbatan 2024-yilda 409 mln. so'mga oshgan. Sotilgan mahsulot tannarxi 2019-yilga nisbatan 2024-yil yakuniga ko'ra 1,9 mlrd. so'mga oshgan.

Berilgan ma'lumotlar asosida aksiyadorlik jamiyatining investorlar uchun eng muhim ko'rsatkichlarini hisoblab chiqamiz.

O'z (aksiyadorlik) kapitali rentabelligi (Return on equity, ROE) –korxonaning o'z kapitali bilan taqqoslaganda sof foyda ko'rsatkichi. Bu har qanday investor, biznes egasi uchun samaraning eng muhim moliyaviy ko'rsatkichi bo'lib, ishga kiritilgan kapital qanchalik samarali foydalanilganini ko'rsatadi. O'xshash ko'rsatkich – aktivlar rentabelligidan farqli ravishda, ushbu ko'rsatkich tashkilotning jami kapitali (yoki aktivi) emas, balki korxona mulkdorlariga tegishli bo'lgan qismidan foydalanish samaradorligini tavsiflaydi. O'z kapitali rentabelligi quyidagicha topiladi (Eshov, 2019):

2-jadval

“O‘zbekiston metallurgiya kombinati” aksiyadorlik jamiyati ko‘rsatkichlari

Ko‘rsatkichlar	Yillar					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Rentabellik	0,83	0,76	0,83	0,84	0,87	0,84
Operatsion foyda	0,20	0,83	0,19	0,78	0,85	0,94
Aktivlar rentabelligi	0,09	0,05	0,18	0,12	0,04	0,03
O‘z kapitalining rentabelligi	1,59	1,00	6,65	0,49	0,14	0,09
Joriy likvidlik koeffitsiyenti	2,94	2,87	2,28	2,71	4,03	3,35
To‘lov qobiliyati	5,90	6,98	15,82	1,57	0,80	1,02
Qarzning aktivlarga nisbati	0,34	0,35	0,44	0,37	0,25	0,30
Foizlarni qoplash nisbati	1,75	2,59	3,05	12,92	2,63	1,10
Aktivlarni samaradorlik koeffitsiyenti	0,11	0,07	0,22	0,14	0,05	0,03
Tovar ayirboshlash koeffitsiyenti	57,03	42,45	43,23	36,01	35,48	27,85
Debitorlik qarzlari aylanmasi koeffitsiyenti	0,31	0,19	0,67	0,31	0,20	0,22
Dividendli daromad koeffitsiyenti	0,26	0,16	0,17	0,25	0,12	0,13
Dividendni to‘lash qobiliyati koeffitsiyenti	0,85	0,78	0,69	0,73	0,65	0,58
ROE	1,59	1,00	6,65	0,49	0,14	0,09

Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

$ROE = \text{Sof foyda} / \text{o'rtacha yillik aksiyadorlik kapitali} * 100\%$

Korxona faoliyati qanchalik amaliy natija berishini muayyan vaqt oralig‘i uchun resurslarni qo‘llash yakunlari bo‘yicha aniqlash mumkin. Har bir kompaniya bir xil foyda qiymatida turli, faqat unga xos bo‘lgan samaradorlik bilan ishlaydi.

Ushbu ko‘rsatkich bo‘yicha eng yuqori o‘sish darajasiga 2021-yilda 665% ni tashkil etgan bo‘lsa, eng yomon ko‘rsatkichga 2024-yil 9% ni tashkil etgan. Bu esa jamiyatning jalb etilgan kapitaldan samarali foydalanilmayotganidan dalolat beradi.

Korxona rentabelligi — muhim ko‘rsatkich bo‘lib, u kompaniya istiqbollarini baholash imkonini beradi. U quyidagilar uchun zarur: biznesning moliyaviy barqarorligini aniqlash; kompaniyaning ahvolini raqobatchilarniki bilan taqqoslash; yangi investorlarni jalb etish; korxona strategiyasi samaradorligini baholash; qisqa muddatda kompaniya daromadi prognozini tuzish.

Tahlillardan ko‘rish mumkinki, rentabellik darajasi aksiyadorlik jamiyatining 2020-yilga nisbatan o‘sib borgan. Shuningdek, korxona rentabelligini oshirishda mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash ham yordam beradi. Bu brend obro‘sinini yaxshilaydi, uning ommabopligi va mijozlar bazasini kengaytirishga hissa qo‘shadi. Rentabellik — korxonaning muhim moliyaviy ko‘rsatkichi. Biroq uning bir o‘zi hech nima bermaydi, uni raqobatchilar bilan taqqoslagan holda tahlil qilish, bir necha davrlar uchun ko‘rib chiqish va h.kni amalga oshirish lozim.

Korxona likvidliligi ko‘rsatkichlarning 3ta koeffitsenti bilan aniqlanadi. Ular aktivlarni sotish tezligidan kelib chiquvchi likvidlilik tasnifiga asoslanadi. Yuqori koeffitsent korxonada joriy qarzlarni so‘ndirish uchun aylanma aktivlar yetarli ekanini ko‘rsatadi, ya‘ni biznesning qarzi kam, tez sotiladigan mol-mulki esa ko‘p bo‘lgani yaxshi. Joriy likvidlilik koeffitsenti kreditorlar tomonidan qisqa muddatli qarz berish vaqtida xatarni tahlil qilish uchun qo‘llaniladi. Tahlillarimizga tayanadigan bo‘lsak jamiyatning joriy likvidlik koeffitsiyenti 1,5dan va yuqori ko‘rsatkichga ega bo‘lgan. Bu ko‘rsatkich maqbul ko‘rsatkich bo‘lib, summasi qisqa muddatli kreditlar summasidan yuqori ekanini anglatadi. 2023 va 2024-yillarda joriy likvidlik koeffitsiyenti ko‘rsatkichi 3dan yuqori bo‘lganligi sababli, jamiyat kapitaldan samarasiz foydalanilayotganini anglatadi.

Investorlar uchun keyingi muhim ko'rsatkichlaridan biri dividendli daromad koeffitsiyenti – bitta aksiyaga to'g'ri keladigan dividend miqdorini ko'rsatadi. Ushbu koeffitsiyent yuqoriligi ijobiy holat hisoblanadi. Agar dividendli daromad koeffitsiyenti 0,15 (15%)dan kichik bo'lsa, aksiyadorlik jamiyati aktivlarini fond bozoriga samarali joylashtira olmayotganligidan dalolat beradi. Natijada, investorlar o'rtasida norozichilik paydo bo'lishi mumkin. Aks holda, 0,15 (15%)dan yuqori bo'lsa, aksiyalarning bozor bahosi oshayotganligini ko'rsatadi. Bizning tahlilimizda jamiyatning ushbu ko'rsatkichlari tahlil qilinayotgan yillarda 15 %dan yuqori natijani 2019, 2020, 2021,2022-yillarda ko'rsatgan. Demak, shu yillarda aksiyalarning bozor bahosi oshganligini ko'rsatadi. Ammo 2023-2024-yillarda jamiyatning dividendli daromad koeffitsiyenti 0,15 (15%)dan kichik bo'lib, aksiyadorlik jamiyati aktivlarini fond bozoriga samarali joylashtira olmayotganligidan dalolat beradi.

Investorlar uchun yana muhim ko'rsatkichlardan biri bu dividendni to'lash qobiliyati koeffitsiyenti– bu dividendlar shaklida aksiyadorlarga to'langan foydaning ulushi hisoblanadi. Ushbu ko'rsatkich aksiyadorlik jamiyati pul rezervlarini jamg'arish yoki qarzlarni so'ndirish (to'lash), rivojlanishi uchun qayta investitsiyalash maqsadida kompaniya o'z pul mablag'larining qanday qismini aksiyadorlarga to'lashi haqida tasavvur beradi. Eng asosiysi, bu koeffitsiyent kompaniyaning yetuklik darajasini ko'rsatadi. Ushbu koeffitsiyent korxona dividend barqarorligini baholashda muhimdir. Ko'rsatkich qancha kichik bo'lsa, kompaniya pulni ko'proq qismini rivojlanish uchun sarflaydi, yangi mahsulotlar va yangi bozorlarni o'zlashtiradi. Agar koeffitsiyent:

0,4 (40%)-0,7 (70%) oralig'ida bo'lsa, optimal qiymat;

0,4 (40%) dan kichik bo'lsa, investorlar uchun foydasiz;

0,7 (70%) dan katta bo'lsa, kompaniya uchun foydasiz.

Masalan, agar ko'rsatkich 1 (100%) dan oshsa, u holda kompaniya mablag' topishidan ko'ra, ko'proq pul to'layotganligidan dalolat beradi. Qiymati 0,7 (70%) bo'lishi foydaning katta qismi xavfli to'lovlar uchun sarflanishini bildiradi. Dividendni to'lash qobiliyati koeffitsiyentining 0,4 (40%)-0,7 (70 %) oraliqdagi darajada bo'lishi korxonalarining aksiyalariga investitsiya qilish samarali ekanligini ko'rsatadi.

Bizni tahlilimizda 2019, 2020 va 2022-yillarda 0,7 (70%) dan katta bo'lib, samarasiz ekanligini ko'rsatgan bo'lsa, 2021, 2023 va 2024-yillarda dividendni to'lash qobiliyati koeffitsiyenti 0,4 (40%)-0,7 (70 %) oraliqdagi darajada bo'lib korxonalarining aksiyalariga investitsiya qilish samarali ekanligini ko'rsatgan.

Aksiyadorlik jamiyati tomonidan 2024-yil davomida eksport qilingan mis mahsulotlari ko'rsatkichlari: 51 698 t, shundan 50 695 t mis katodi va 1 003 t mis katankasi bo'lgan. 2024-yil davomida 28 859 t rux mahsulotlari eksport qilingan. Shundan 27 479 t rux metalli, 20 t rux belilasi va 1 360 t rux kuporosi. Shuningdek, 0,6 t reniy, 470 t kadmiy, 11 488 t mis kuporosi, 0.06 t palladiy kukuni, 760 t molibden mahsulotlari, 15 183 t qo'rg'oshin konsentrati eksport qilingan. 2024-yilda jami 610 852 ming AQSH dollarlik mahsulot eksporti amalga oshirilgan va rejaviy vazifa 111,1%ga bajarilgan. Kombinat mahsulotlari 19 ta davlatga eksport qilinadi. Xorijga asosan mis, rux, molibden, reniy, qo'rg'oshin konsentrati, kadmiy, palladiy kukuni kabi mahsulotlar eksport qilinmoqda.

Kompaniya mutaxassislarining ekspert hisob-kitoblariga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi hududida hurda xarid qilishning umumiy yillik hajmi qariyb 1,2-1,4 million tonnani tashkil etadi. Bu raqamlar orasidagi farq bitimlar naqd yoki yarim rasmiy shaklda amalga oshiriladigan norasmiy hurda bozori mavjudligini ko'rsatadi. "O'zmetkombinat" aksiyadorlik jamiyati tomonidan qora metall parchalarini yig'ish bo'yicha monopol maqomi respublikada norasmiy yig'ish va sotish sxemalari mavjudligi sababli kuzatilmadi.

E'lon qilingan hujjatga ko'ra, 2025-yil 1-yanvardan qora metall parchalari va chiqindilarini xarid qilish (sotib olish), qayta ishlash va sotish bo'yicha litsenziyalash tartibi joriy etildi. Qora metall parchalarini yig'ish va yig'ishtirib olishga litsenziya talablarining joriy etilishi davlat tomonidan soha korxonalarida tartib-qoidalarga rioya etilishi, mehnatni

muhofaza qilish va xavfsizlik qoidalariga rioya etilishi ustidan nazorat sifati va darajasini oshirish, bunday korxonalarning rasmiy aylanmasini oshirish va bozorda teng raqobat sharoitlarini yaratish imkonini berdi. Sohadagi ishlarning oshkoraligini oshirish chiqindilarni yig'ish va Kompaniyaning xomashyo bazasini kengaytirish imkoniyatlarini kengaytirdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini tasdiqlash hamda investitsiya loyihalarini boshqarishning yangi yondashuv va mexanizmlarini joriy etish to'g'risida" 2021-yil 30-dekabrda PQ-72-son qaroriga asosan "O'zmetkombinat" AJ tomonidan "Quyuv-prokatlash majmuasini qurish" investitsiya loyihasi (keyingi o'rinlarda – Loyiha) amalga oshirilmoqda.

Joriy yilning yanvar- dekabr holatiga 147,8 mln. dollar kapital mablag'lar o'zlashtirildi, shundan: qurilish-montaj ishlari 81 mln. dollar, asbob-uskunalar 62,2 mln. dollar, Boshqa yo'nalishlar 4,6 mln. dollar.

Mazkur loyihani amalga oshirish doirasida texnologik uskunalarni yetkazib berish uchun "Daniyeli" (Italiya) kompaniyalar guruhi bilan jami qiymati 359,3 mln yevrolik va qurilish ishlari uchun "Ronesans Avrasya" (Turkiya) kompaniyasi bilan 170,0 mln yevrolik shartnomalar imzolangan.

"Ronesans Avrasya" kompaniyasi tomonidan bugungi kunga qadar umumiy bajarilgan ishlar xajmi 91,5% tashkil etgan. Mazkur loyihani amalga oshirish doirasida bosh pudratchi "Ronesans Avrasya" kompaniyasi tomonidan qurilish-montaj ishlariga 1513 nafar ishchi-xodim jalb etilgan bo'lib, 281 nafari muhandis-texnik xodimlar hamda 98 ta texnikalar jalb qilingan. "O'zmetkombinat" AJ 2024-yilda umumiy qiymati 940,1 mlrd. so'm bo'lgan 38 ta loyiha bo'yicha mahalliyashtirilgan mahsulotlar ishlab chiqarish rejalashtirilgan shu jumladan: Joriy yilda mahalliyashtirish dasturining yangi loyihalar o'zlashtirilish bo'yicha qiymati 899,7 mlrd. so'mlik 32 ta loyiha o'zlashtirish ko'zda tutilgan. Kengaytirilgan loyihalar bo'yicha prognoz, qiymati 40,4 mlrd. so'mlik 6 ta loyihani tashkil etmoqda.

Shu jumladan: asbob-uskuna bo'yicha jami 1 ta loyiha 1,1 mlrd. so'mlik, butlovchi va ehtiyot qismlar 14 ta loyiha 21,4 mlrd. so'mlik, kon-metallurgiya uchun kimyoviy va boshqa mahsulotlar 1 ta loyiha 28,9 mlrd. so'mlik, tayyor mahsulot 17 ta 888,7 mlrd. so'mlik loyiha amalga oshirilgan.

Kombinat tomonidan jami 318,89 mln yevro miqdorida to'lov amalga oshirilgan. Shundan, qiymati 255,5 mln yevro yoki 95,4 % (jami 267,7 mln. yevro) texnologik uskunar kombinatga keltirilgan va 253,5 mln yevro yoki 94,6 % bojxona rasmiylashtiruvidan o'tkazilgan. Qiymati 20,6 mln yevro bo'lgan asosiy texnologiya uskunalari uchun injiniring 100 % ishlab chiqilgan. Jami 2,58 mln yevro yordamchi uskunar va ehtiyot qismlar injiniring loyihasining 100 foizi ishlab chiqilgan. "Danieli" (Italiya) kompaniyalar guruhi montaj jamoasi bosqichma – bosqich qurilish maydonchasiga safarbarlik jarayoni davom etmoqda va kerakli texnikalarning aksariyat qismi qurilish maydonchasiga keltirilgan. Hozirgi kunga qadar qurilish maydonchasida 48,1 mln yevro yoki 79,5 % (jami 60,5 mln yevro) miqdorida montaj ishlari va maslahat ishlari amalga oshirilgan.

2021-yil yakuni bo'yicha "O'zmetkombinat" AJ sof foydasi 1 471 468 482,00 ming so'mni tashkil etgan. "O'zmetkombinat" AJning 2022-yil 15-martdagi 54-sonli navbatdan tashqari umumiy yig'ilishining qaroriga ko'ra, 2021-yil yakuni bo'yicha olingan sof foydaning 100 % (dividend solig'i chegirilgan holda) ustav kapitali oshirishga yo'naltirilgan. "O'zmetkombinat" AJning 2022-yil yakuni foydasi va zararlarini taqsimlash hamda dividendlar to'lash masalasini ko'rib chiqish. 2022-yil yakuni bo'yicha Kombinat sof foydasi 1 153 248 697 000 so'mni tashkil etgan. "O'zmetkombinat" AJ aksiyadorlarining 2023-yil 30-iyundagi 60-son yillik umumiy yig'ilishi qaroriga qo'ra, "O'zmetkombinat" AJning 2022-yil yakuni bo'yicha sof foydasini quyidagi tartibda taqsimlash bo'yicha qaror qabul qilingan: 2022-yil yakuni bo'yicha sof foydaning 40 foizi dividendlar to'lash uchun yo'naltirilgan, bunda, oddiy aksiya uchun dividend miqdori 683,35 so'm, imtiyozli aksiya uchun 300 so'm etib belgilangan; 2022-yil yakuni bo'yicha zaxira fondini shakllantirish uchun sof foydaning 5 foizi yo'naltirilgan;

“O‘zmetkombinat” AJ huzuridagi innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasiga 2022-yil yakuni bo‘yicha sof foydaning 1 foizi yo‘naltirilgan; boshqaruv va nazorat organlari a‘zolarini hamda menejmentni (Kuzatuv kengashi, Ijroiya organi, Taftish komissiyasi, Korporativ maslahatchi va boshqalar) 2022-yil yakuni bo‘yicha rag‘batlantirish uchun sof foydaning 1 foizi yo‘naltirilgan; sof foydaning qolgan qismi, ya‘ni 32 foizi “O‘zmetkombinat” AJ ixtiyorida qoldirilgan. Dividendlarni to‘lash muddati qaror qabul qilingan kundan e‘tiboran oltmish kundan kech bo‘lmasligi belgilangan.

Olingan tahlillar asosida aksiyadorlik jamiyatini SWOT tahlili amalga oshirildi. Olingan tahlillar asosida quyidagi xulosalar shakllantirildi.

1. Kuchli tomonlar (Strengths) Ichki muhitning ijobiy ta‘siri.

S1 aksiyadorlik jamiyati O‘zbekiston Respublikasining qonunchilik talablariga javob beradigan yuqori sifatli mahsulot ishlab chiqaruvchi korxona hisoblanadi;

S2 aksiyadorlik jamiyati - O‘zbekiston Respublikasi hududida qora metall parchalari va chiqindilarini tayyorlash bo‘yicha yetakchi korxonalardan biridir;

S3 strategiya va jarayon yondashuv - uzoq muddatli istiqbolni nazarda tutuvchi sifatli va raqobatbardosh mahsulotlarni ta‘minlash uchun kombinatning asosi hisoblanadi;

S4 aksiyadorlik jamiyati Goodvill nomoddiy aktivga ega – bu barqaror sheriklik uchun benuqson obro‘dir. “O‘zmetkombinat” AJ brendi tashqi va ichki bozorlarda tan olinadi;

S5 mahalliyashtiriladigan mahsulotlar nomenklaturasini ko‘paytirish;

S6 aksiyadorlik jamiyati malakani baholash, o‘qitish va xodimlarni rivojlantirishni tashkil etish bo‘yicha shaxsiy boshqarmasiga ega bo‘lib, unda tajribali xodimlarning bilimlaridan murabbiylik usuli bilan maksimal darajada foydalanadi;

S7 katta salohiyatga va keng tarqalish sohasiga ega akkreditatsiyadan o‘tgan laboratoriyaning, shuningdek, malakali xodimlarning hamda metrologik ta‘minot jarayonlarini tashkil etish bo‘yicha o‘z xizmatining mavjudligi;

S8 aksiyadorlik jamiyati xalqaro iqlim reytingida Sarbon Disslosure Projest notijorat tashkiloti tomonidan berilgan «V» ekologik toifaga ega;

S9 natijali faoliyat ko‘rsatuvchi tizimlar: sifat menejmenti, energetika menejmenti, sog‘liqni saqlash va mehnat xavfsizligi menejmenti, ekologik menejment va korrupsiyaga qarshi kurashish menejmenti tizimi;

S10 aksiyadorlik jamiyati xodimlarining ijtimoiy himoyalaniishi.

2. Zaif tomonlar (Weaknesses) Ichki muhitning salbiy ta‘siri.

W1 o‘zining asosiy xomashyo konining yo‘qligi;

W2 operatsion faoliyatida xodimlarning malakasi zaifligi;

W3 shaharning geografik joylashuvi kombinatga malakali mutaxassislar oqimini to‘siq qo‘yishi;

W4 yuqori malakali kadrlarning chiqib ketishi;

W5 mahsulot tannarxiga ta‘sir etuvchi energiya resurslarining yuqori va barqaror bo‘lmagan narxlari.

3. Imkoniyatlar (Opportunities) Tashqi muhitdagi ijobiy imkoniyatlar.

O1 ryespublikaning ishlab chiqilmagan temir ruda konlarini o‘zlashtirish imkoniyati;

O2 iste‘molchilar bilan yaqin aloqalar, ishlab chiqarish va sotishni rejalashtirish, iste‘molchining maksimal darajada qoniqishini nazarda tutuvchi yakka tartibdagi buyurtmaning bajarilishini muvofiqlashtirish;

O3 yangi resurs va energiyani tejaydigan texnologiyalarni joriy etgan holda yangi po‘lat eritish va prokat bo‘linmalarini qurgan holda metallurgiya uskunalari yangilash va modernizatsiya qilish;

O4 mahsulot sifatini yaxshilash;

O5 qarorlarni tezkor qabul qilish uchun axborotni shakllantirish va yetkazib berish tezligini oshirgan holda kombinatning IT-infratuzilmasini modernizatsiya qilish;

O6 ishlab chiqarilayotgan mahsulot nomenklaturasi va hajmini kengaytirish;

07 sotish va mijoz bilan ishlash tizimini yaxshilash;

08 eksport salohiyatini va sotish bozorlari geografiyasini kengaytirish;

09 avtomatlashtirish va robotlashtirish;

010 xorijiy investitsiyalarni jalb qilish.

4. Tahdidlar-xatarlar (Threats) Maqsadlarga erishish uchun tashqi muhit tahdidlari.

T1 asosiy metall xomashyo, materiallar va butlovchi qismlarni o'z vaqtida yetkazib bermaslik;

T2 asosiy xomashyo narxini oshirish (mahsulot tannarxini oshirish);

T3 ishlab chiqarilayotgan mahsulot narxlarining pasayishi va shunga mos ravishda ishlab chiqarish rentabelligining pasayishi;

T4 ryespublika ichidagi va tashqi iste'molchilarda mahsulotga bo'lgan talabning pasayishi, to'yinganlik/ortiqcha miqdori;

T5 chyet el valyutasi kursining o'zgarishi bilan bog'liq import qiymatining o'zgarishi;

T6 logistika xatarlari;

T7 yetkazib beruvchilar siyosatini o'zgartirish;

T8 davlat siyosatiga ta'sir etuvchi iqtisodiy sanksiyalar;

T9 tashqi iqtisodiy faoliyatni (FIT) tartibga solishning tarif va notarif usullari;

T10 fors-major.

"O'zmetkombinat" AJning IMT sohasidagi faoliyati quyidagi vazifalarni zudlik bilan amalga oshirish muhim hisoblanadi:

- "O'zmetkombinat" AJ ishlab chiqarish samaradorligini va ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish;

- manfaatdor tomonlar bilan sheriklik va ishonchga asoslangan o'zaro manfaatli uzoq muddatli munosabatlarni rivojlantirish;

- mijozlar talabini qondirish darajasini doimiy ravishda oshirish, ularning talablarini bajarish va ularning bashoratini oldindan bilish;

- mahsulotning ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish, sifatini ta'minlash va tannarxini pasaytirish;

- ishlab chiqarishni modernizatsiya va diversifikatsiya qilish bo'yicha puxta o'ylangan texnik siyosatni amalga oshirish;

- mahsulotlarni mahalliyashtirish dasturi doirasida tovarlar va xizmatlar importini qisqartirish va metallurgiya mahsulotlari, butlovchi buyumlar va materiallarning yangi turlarini o'zlashtirish;

- fan va texnika yutuqlarini hisobga olgan holda mehnat sharoitlari, ishlab chiqarish jarayonlari va infratuzilmasining sanoat xavfsizligi sohasidagi zamonaviy talablarga muvofiqligini, sanoat xavfsizligi va mehnatni muhofaza qilishni samarali nazorat qilish tizimini yaratishni, ishlab chiqarishdagi shikastlanishlar va kasb kasalliklari paydo bo'lishining oldini olishni ta'minlash;

- mehnat madaniyatini oshirish va xodimlarning ijtimoiy himoyasini ta'minlash;

- energiya resurslaridan oqilona foydalangan holda energiya tejaydigan texnologiyalar va uskunalarni joriy etish.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tahlillarga asoslanib "O'zmetkombinat" AJ faoliyatiga investorlarni jalb etish maqsadida quyidagi xulosalar shakllantirildi:

1. Aksiyadorlik jamiyati dividendni to'lash qobiliyati koeffitsiyentining 0,4 (40%)-0,7 (70 %) oraliqdagi darajada bo'lishini ta'minlash orqali korxonalarining aksiyalariga investitsiya qilish samaradorligini oshirish taklif etildi.

2. Investorlar uchun aksiyadorlik jamiyatining dividendli daromad koeffitsiyenti darajasini oshirish ta'minlash taklif etildi. Bunda, dividenli daromad koeffitsiyenti 0,15

(15%)dan kichik bo'lsa, aksiyadorlik jamiyati aktivlarini fond bozoriga samarali joylashtira olmayotganligidan dalolat berishi asoslab berildi.

3. Investitsiya jalb etish orqali yangi resurs va energiyani tejaydigan texnologiyalarni joriy etgan holda yangi po'lat eritish va prokat bo'linmalarini qurgan holda metallurgiya uskunalarni yangilash va modernizatsiya qilish maqsadga muvofiq.

4. Aksiyadorlik jamiyatida adolat tamoyili dividendlarni to'lash, miqdori va to'lash tartibi to'g'risida qabul qilingan qarorlar to'g'risida ma'lumot olishda aksiyadorlarning teng huquqlarini hisobga olish, bir xil turdagi aksiyalar egalari - aksiyadorlarning dividendlarni olish bo'yicha teng huquqlariga rioya etilishini ta'minlash tavsiya etildi.

Adabiyotlar/Литература/Reference:

Banelienė, R. (2021). Industry impact on GDP growth in developed countries under R&D investment conditions. *Journal of Small Business Strategy*, 31(1), 66–80.

Daryo.uz. (2022, August 12). Президент металлургия саноатини ривожлантириш учун алоҳида эътибор қаратиш лозим бўлган тўртта асосий масалани айтди. <https://daryo.uz/k/2022/08/12/prezident-metallurgiya-sanoatini-rivojlantirish-uchun-alohida-e%25ca%25bctibor-qaratish-lozim-bo%25ca%25bblgan-to%25ca%25bbrrtta-asosiy-masalani-aytdi> Daryo.

de Vries, B. A. (1968). High cost of industry in developing countries – Causes and remedies. *Finance and Development*, 5(1), 22–31.

Eshov, M. (2019). Sanoat korxonalari rentabelligi ko'rsatkichlari asosida korxona qiymatini boshqarish. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, (1), yanvar-fevral.

European Steel Association (EUROFER). (2024, October 29). Economic and steel market outlook 2024–2025, fourth quarter. Retrieved from <https://www.eurofer.eu/publications/economic-market-outlook/economic-and-steel-market-outlook-2024-2025-fourth-quarter> eurofer.eu.

Ibitoye, O. J., Ogunoye, A. A., & Kleynhans, E. P. J. (2022). Impact of industrialisation on economic growth in Nigeria. *Journal of Economics and Development*, 24(4), 324–339. <https://doi.org/10.1108/JED-06-2022-0074>.

Investec. (2023, June 14). Thematic view: The role of industrial production in economic activity. Investec. <https://www.investec.com/en/za/focus/economy/thematic-view--the-role-of-industrial-production-in-economic-act.html>.

Jakhon, K. S. (2021). Analysis of factors of intensive economic growth in Uzbekistan. *JournalNX*, 7(12), 310–315.

Kasimov, A., ... & Usmanov, C. (2023, December). Organizational and economic modeling of the system of interregional industrial cooperation as a control object. In *Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems* (pp. 333–343).

MINEX Eurasia. (2025, February 4). New support measures for Kazakhstan's mining and metallurgy industry under consideration. MINEX Eurasia. Retrieved from <https://2024.minexeurasia.com/new-support-measures-for-kazakhstans-mining-and-metallurgy-industry-under-consideration-58>.

Muftaydinova, S. K., ... & Abdullayev, S. I. (2022, December). Expression of the tyrosine kinase receptor (EPHA1) in the eutopic and ectopic endometrium of patients with deep infiltrative endometriosis use of modern digital technologies. In *Proceedings of the 6th International Conference on Future Networks & Distributed Systems* (pp. 416–421).

Naudé, W., & Szirmai, A. (2012). The importance of manufacturing in economic development: Past, present and future perspectives (UNU Working Paper No. 2012-041). United Nations University, Maastricht.

Newsline.kz. (2025, April 28). Metallurgical industry leads Kazakhstan's non-primary exports. Retrieved from <https://newsline.kz/article/1198041>.

Regnerová, O., Šálková, D., & Šánová, P. (2021). *The importance of industry in modern economies of the globalized world in the 21st century*. SHS Web of Conferences, 92, 01046. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219201046>.

Turayeva, G., ... & Burxanov, A. (2022, December). Opportunities to use financial services–“1 C PROGRAM”. In *Proceedings of the 6th international conference on future networks & distributed systems* (pp. 556-561).

World Steel Association. (2025, April 23). March 2025 crude steel production [Press release]. Retrieved from <https://worldsteel.org/media/press-releases/2025/march-2025-crude-steel-production/wor>.

World Steel Association. (2025, April 8). WorldSteel announces the 2025 Steel Sustainability Champions. Retrieved from <https://worldsteel.org/media/press-releases/2025/worldsteel-announces-the-2025-steel-sustainability-champions>.